

EerlijkeGeldwijzer

EerlijkeBankwijzer®

Eerlijke
Verzekeringswijzer

Analyse van duurzaamheidsbeoordelingen van financiële instellingen

ROBECOSAM
We are Sustainability Investing.

SUSTAINALYTICS

CDP
DRIVING SUSTAINABLE ECONOMIES

**FTSE
Russell**

Transparantiebenchmark

**EURONEXT
vigeo**

Most Sustainable Corporations in the World
GLOBAL100

EerlijkeGeldwijzer

VBDO

Eerlijke Bank- en Verzekeringswijzer

23 maart 2018

Eerlijke Bank- en Verzekeringswijzer

Analyse van verschillende duurzaamheidsbeoordelingen van financiële instellingen

De Eerlijke Bankwijzer en de Eerlijke Verzekeringswijzer zijn gezamenlijke projecten van Amnesty International, FNV, Milieudefensie, Oxfam Novib, PAX en World Animal Protection.

Deze samenwerkingsverbanden stellen zich ten doel om met steun van consumenten (de investeringen en beleggingen van) banken en verzekeraars in Nederland te verduurzamen.

23 maart 2018

Onderzoek:

Hester Brink en Michel Riemersma

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	Conclusies.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Hoofdstuk 2	Dow Jones Sustainability Indices (RobecoSAM Score).....	5
2.1	Organisatie.....	5
2.2	Welke financiële instellingen zijn beoordeeld?	5
2.3	Onderzoeksmethode & criteria	5
2.4	Specifieke thema's in de Dow Jones Sustainability Indices	7
2.5	Overzicht van thema's en beoordeling van investeringen.....	7
Hoofdstuk 3	Sustainalytics.....	7
3.1	Organisatie.....	7
3.2	Welke financiële instellingen zijn beoordeeld?	7
3.3	Onderzoeksmethode & criteria	8
3.4	Specifieke thema's in het onderzoek van Sustainalytics	8
3.5	Overzicht van thema's en beoordeling van investeringen.....	8
Hoofdstuk 4	CDP (Carbon Disclosure Project).....	9
4.1	Organisatie.....	9
4.2	Welke financiële instellingen zijn beoordeeld?	9
4.3	Onderzoeksmethode & criteria	9
4.4	Specifieke thema's in het onderzoek van het Carbon Disclosure Project.....	10
4.5	Overzicht van thema's en beoordeling van investeringen.....	10
Hoofdstuk 5	FTSE4Good Index Series	11
5.1	Organisatie.....	11
5.2	Welke financiële instellingen zijn beoordeeld?	11
5.3	Onderzoeksmethode & criteria	11
5.4	Specifieke thema's in het onderzoek van de FTSE4Good Index Series	11
5.5	Overzicht van thema's en beoordeling van investeringen.....	12
Hoofdstuk 6	Transparantiebenchmark (NL).....	13
6.1	Organisatie.....	13
6.2	Welke financiële instellingen zijn beoordeeld?	13
6.3	Onderzoeksmethode & criteria	13
6.4	Specifieke thema's in het onderzoek van de Transparantiebenchmark.....	14
6.5	Overzicht van thema's en beoordeling van investeringen.....	14
Hoofdstuk 7	Euronext Vigeo Europe 120 Index.....	15
7.1	Organisatie.....	15
7.2	Welke financiële instellingen zijn beoordeeld?	15
7.3	Onderzoeksmethode & criteria	15
7.4	Specifieke thema's in de Euronext Vigeo Europe 120 Index	15
7.5	Overzicht van thema's en beoordeling van investeringen.....	15
Hoofdstuk 8	Global 100	16

8.1	Organisatie	16
8.2	Welke financiële instellingen zijn beoordeeld?	16
8.3	Onderzoeksmethode & criteria	16
8.4	Specifieke thema's in de Global 100	16
8.5	Overzicht van thema's en beoordeling van investeringen.....	16
Hoofdstuk 9	Eerlijke Bankwijzer en Eerlijke Verzekeringwijzer	18
9.1	Organisatie	18
9.2	Welke financiële instellingen zijn beoordeeld?	18
9.3	Onderzoeksmethode & criteria	18
9.4	Specifieke thema's in de Eerlijke Bankwijzer en Eerlijke Verzekeringwijzer	19
9.5	Overzicht van thema's en beoordeling van investeringen.....	19
Hoofdstuk 10	VBDO Benchmark Verantwoord beleggen door verzekeraars.....	20
10.1	Organisatie.....	20
10.2	Welke financiële instellingen zijn beoordeeld?	20
10.3	Onderzoeksmethode & criteria	20
10.4	Specifieke thema's in de VBDO Benchmark Verantwoord beleggen door verzekeraars	20
10.5	Overzicht van thema's en beoordeling van investeringen.....	21

Lijst van tabellen

Tabel 1	Onderzochte financiële instellingen	2
Tabel 2	Bevindingen vergelijking duurzaamheidsbeoordeling	3

Introductie

Dit rapport, opgesteld in opdracht van de Eerlijke Bankwijzer en de Eerlijke Verzekeringswijzer, geeft een globaal overzicht van de gehanteerde criteria door negen externe duurzaamheidsbeoordelingen van financiële instellingen. Deze externe duurzaamheidsbeoordelingen zijn geselecteerd op basis van de duurzaamheidsbeoordelingen waarvan financiële instellingen in Nederland zelf aangeven dat ze door hen beoordeeld zijn. De onderzochte duurzaamheidsbeoordelingen zijn (opgesteld door):

- Dow Jones Sustainability Indices
- Sustainalytics
- Carbon Disclosure Project
- FTSE4Good Index Series
- Transparantie Benchmark
- Euronext Vigeo Europe
- Global 100
- Eerlijke Bankwijzer en Eerlijke Verzekeringswijzer
- VBDO-benchmark voor verzekeraars

In dit rapport wordt de onderzoeksopzet van de externe beoordelingen belicht. Hierbij is het vooral van belang of in de beoordelingen:

- gebruik gemaakt wordt van publieke informatie;
- door financiële instellingen zelf aangeleverde informatie wordt geverifieerd;
- aandacht is voor het door financiële instellingen gehanteerde proces om tot investeringsbeslissingen te komen; en
- de mate van transparantie van financiële instellingen over de bedrijven, overheden en financiële derivaten waarin zij investeren en beleggen wordt meegewogen.

De onderzochte financiële instellingen staan in Tabel 1:

Tabel 1 Onderzochte financiële instellingen

Eerlijke Bankwijzer	Eerlijke Verzekeringwijzer	10 grootste pensioenfondsen
ABN Amro	Achmea	ABP
De Volksbank	Aegon	Pensioenfonds Zorg en Welzijn (PfZW)
ING	Allianz	Pensioenfonds Metaal en Techniek (PMT)
NIBC	APG/Loyalis	Pensioenfonds Horeca en Catering
Rabobank	ASR	Pensioenfonds Detailhandel
Triodos	NN Group	Pensioenfonds voor Personeelsdiensten
Van Lanschot	Vivat	Bedrijfstak pensioenfonds Bouwnijverheid (bpfBOUW)
		Pensioenfonds Vervoer
		Pensioenfonds van de Metalektro (PME)
		Bedrijfstakpensioenfonds Landbouw

Hoofdstuk 1 Samenvatting

Deze notitie heeft als doel meer inzicht te bieden in de externe beoordelingen van financiële instellingen met betrekking tot duurzaamheidsthema's waarop zij beoordeeld worden en of hun investeringen en beleggingen meegenomen worden in de beoordeling. De bevindingen van deze notitie zijn weergegeven in **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**Tabel 2. Hierbij is vooral van belang of de beoordelingen:

- gebruik maken van publieke informatie (kolom "Bron");
- door financiële instellingen aangeleverde informatie verifiëren (kolom "Verificatie");
- aandacht hebben voor het door financiële instellingen gehanteerde proces om tot investeringsbeslissingen te komen (kolom "Proces"); en
- de mate van transparantie van financiële instellingen over de bedrijven, overheden en financiële derivaten waarin zij investeren en beleggen meewegen (kolom "Transparantie investeringen").

Tabel 2 Bevindingen vergelijking duurzaamheidsbeoordeling

Beoordeling	Uitvoerder	Doelgroep	Bron	Verificatie	Proces	Transparantie investeringen
Dow Jones Sustainability Indices	RobecoSAM	Investeerders	Algemene vragenlijst is publiek; sector-specifieke vragenlijst is niet publiek; antwoorden zijn niet publiek	Ja, externe controle en verificatie a.d.h.v. media-bronnen en publicaties van belangen-organisaties	Bedrijfsvoering en investeringen, verhouding is niet duidelijk	Wordt naar gekeken
Sustainalytics	Sustainalytics	Investeerders	Vragenlijst is niet publiek, antwoorden zijn niet publiek	Ja, controle door sector specialist en peer review	Bedrijfsvoering en in beperkte mate investeringen	Vermoedelijk alleen meegewogen indien dit via media-publicaties naar buiten komt
CDP	CDP	Bedrijven, investeerders en overheden	Publieke vragenlijst, antwoorden zijn niet publiek	Nee	Bedrijfsvoering	Wordt niet naar gekeken
FTSE4Good Index Series	FTSE Russell	(Institutionele) investeerders	Vragenlijst en publieke informatie; antwoorden zijn niet publiek	Ja, door een sector-specialist en verificatie a.d.h.v. media-bronnen en belangen-organisaties	Onduidelijk	Onduidelijk
Transparantie benchmark	Ernst & Young	Belangheb-benden	Publieke vragenlijst; antwoorden zijn niet publiek	Ja	Bedrijfsvoering	Onduidelijk, wordt niet specifiek naar gekeken
Euronext Vigeo Europe 120 Index	VigeoEiris	Investeerders	Publieke bronnen	Nee	Bedrijfsvoering	Onduidelijk

Beoordeling	Uitvoerder	Doelgroep	Bron	Verificatie	Proces	Transparantie investeringen
Global 100	Corporate Knights	Investeerders	Publieke bronnen	Ja	Bedrijfsvoering	Onduidelijk
Eerlijke Bankwijzer en Eerlijke Verzekeringswijzer	Profundo	Consumenten	Publieke informatie en een vragenlijst; antwoorden/scores zijn publiek	Ja, controle door Profundo	Investerings- en in mindere mate bedrijfsvoering	De praktijk-onderzoeken gaan volledig over investeringen
VBDO	VBDO	Institutionele en particuliere beleggers	Vragenlijst is niet publiek, antwoorden zijn niet publiek	Ja	Investerings- en in mindere mate bedrijfsvoering	Wordt naar gekeken

Hoofdstuk 2 Dow Jones Sustainability Indices (RobecoSAM Score)

2.1 Organisatie

De Dow Jones Sustainability Indices (DJSI) zijn samenwerkingsprojecten tussen de Standard&Poor's Dow Jones Indices en RobecoSAM en behoorden tot de eerste graadmeters op het gebied van Corporate Social Responsibility.

Het Amerikaanse bedrijf Standard&Poor's Dow Jones Indices is een van de grootste leveranciers van Amerikaanse en internationale beursindices ter wereld. RobecoSAM is een Zwitserse vermogensbeheerder, eigendom van het Japanse Orix Corporation.

Voor het opstellen van de DJSI werkt RobecoSAM met de Corporate Responsibility Assessment (CSA)-methode. De CSA is een vragenlijst die bedrijven zelf dienen in te vullen. Elk jaar nodigt RobecoSAM 3400 bedrijven in de wereld uit om deel te nemen aan de CSA. Het doel van de DJSI is om investeerders een objectieve graadmeter te bieden voor het managen van investeringsportfolio's.¹

2.2 Welke financiële instellingen zijn beoordeeld?

De volgende in Nederland actieve banken en verzekeraars zijn in 2017 door RobecoSAM uitgenodigd voor een beoordeling:²

- ABN Amro Group
- Aegon
- Allianz
- ASR Nederland
- Delta Lloyd (in 2017 overgenomen door NN Group en wordt in 2018 niet meer apart beoordeeld)
- ING
- Rabobank (hoewel niet beursgenoteerd wordt Rabobank op eigen verzoek door RobecoSAM in het onderzoek meegenomen)³; en
- NN Group

Van de 3400 uitgenodigde bedrijven hebben er 942 de vragenlijst ingevuld, waaronder in ieder geval ABN Amro Group, Aegon, Allianz, ING en NN Group. In het Sustainability Yearbook van RobecoSAM worden voor investeerders de bedrijven genoteerd die een sterke positionering hebben.⁴ Het is niet duidelijk wat dit zegt over bedrijven die niet zijn terug te vinden in het jaarboek, zoals ASR Nederland en Rabobank.

2.3 Onderzoeksmethode & criteria

Het onderzoek voor de DJSI begint met het versturen van een vragenlijst met 80 tot 120 vragen naar de uitgenodigde bedrijven. De vragen gaan over economische, milieutechnische en sociale factoren die financieel gezien relevant zijn voor het bedrijf. De beoordelingscriteria in de vragenlijsten verschillen daarom per sector.

Bij het onderzoek naar financiële dienstverleners ligt de focus van de DJSI op de vraag of ze met hun financiële producten en financieringsregelingen wat betreft, bijvoorbeeld, klimaatverandering rekening houden met de transitie naar een CO₂-arme economie.

De milieutechnische factoren wegen in de DJSI zwaarder voor bijvoorbeeld de elektriciteitssector dan voor de bankensector, om een betere weergave te geven van relevante industrie-specifieke aspecten.⁵

Naast het gebruik van vragenlijsten wordt er gebruik gemaakt van openbare stukken. Ook wordt er gekeken naar informatie uit de media en gegevens van andere belangrijke stakeholders, zoals consumentenorganisaties, NGO's, overheden en internationale organisaties. Aan de hand van deze informatie wordt nagegaan of een bedrijf betrokken is geweest bij crisissituaties en hoe het hiermee om is gegaan.⁶ Deze informatie is van belang voor investeerders, omdat zij hierdoor een inschatting kunnen maken van eventuele reputatieschade.

Tot slot vindt er een externe verificatie plaats van de informatie die door de banken en verzekeraars (en alle andere bedrijven die voor de DJSI onderzocht worden), is verstrekt. Hierbij wordt gekeken of deze informatie overeenkomt met hetgeen te vinden is in het publieke domein.⁷

De vragenlijsten voor banken en voor verzekeraars bevatten vragen over het investeringsbeleid aangaande milieurisico's en duurzaamheidsthema's, zoals de financiering van wapens of de tabaksindustrie.

Er wordt voor banken, maar niet voor verzekeraars, gevraagd naar beleid voor investeringen en financiering in sectoren waar veel risico is met betrekking tot, onder andere:⁸

- landbouw;
- water;
- illegale bosbouw;
- infrastructuur en woningbouw; en
- projectfinanciering.

Aan de banken wordt ook gevraagd of ze specifieke producten en diensten aanbieden die rekening houden met milieu en klimaatverandering, zoals groene hypotheek.⁹

Met betrekking tot mensenrechten wordt er, zowel aan de banken, als aan de verzekeraars, naar beleid gevraagd. Dit focust op intern beleid. Er is een vraag over wat er verwacht wordt op het gebied van mensenrechten met betrekking tot de eigen werkzaamheden, waaronder producten en diensten. Er wordt niet expliciet gezegd of dit gaat over investeringen en beleggingen in bedrijven die mensenrechten schenden.¹⁰

Alle United Nations Sustainable Development Goals (UNSDG's) worden genoemd en er wordt gevraagd naar de inzet van het bedrijf. Er wordt niet expliciet gezegd of dit betrekking zou moeten hebben op het investerings- dan wel beleggingsbeleid van de bank of verzekeraar.¹¹

RobecoSAM geeft aan dat toenemend publiek bewustzijn over controversiële onderwerpen, zoals GMO's, wapens en de tabaksindustrie, reputatierisico's met zich meebrengt. De banken en verzekeraars wordt daarom gevraagd naar hun beleid voor leningen en financieringen aangaande deze sectoren, en naar hun transparantie hierover. Verder zegt RobecoSAM een dagelijkse media- en stakeholderscreening te doen om te checken of de banken en verzekeraars hun eigen beleid naleven.¹²

Aan de verzekeraars wordt gevraagd hoe ze niet-financiële risico's meenemen in hun beleggingsproces. Er worden geen specifieke voorbeelden genoemd.¹³ Verder wordt de verzekeraars gevraagd of ze de Principles for Sustainable Insurance hebben ondertekend, of dat ze deze principes hebben geïntegreerd in hun beleid. Er wordt niet expliciet gezegd of dit betrekking heeft op de beleggingen van verzekeraars.¹⁴ De sectorspecifieke vragenlijsten zijn niet publiek beschikbaar.

2.4 Specifieke thema's in de Dow Jones Sustainability Indices

De beoordeling voor de DJSI voor banken vraagt onder andere om beleid voor 'environmental risk management' bij leningen en beleggingen. De vragen gaan onder andere over beleid en 'due diligence-processen' voor sectoren die een hoog risico hebben op milieuonderwerpen zoals watergebruik, vervuiling en illegale houtkap.¹⁵ De 'media and stakeholder analysis' (MSA) neemt onder andere de thema's mensenrechten, klimaat en arbeidsrechten mee. De banken worden gevraagd welke risicofactoren ze zien in controversiële sectoren. Ook wordt er gevraagd naar praktijkvoorbeelden over hoe banken omgaan met investeringsdilemma's.¹⁶

De beoordeling voor de DJSI voor verzekeraars vraagt naar de manier waarop ESG-kwesties zijn geïntegreerd in de strategie en processen van de verzekeraar. De verzekeraar kan aangeven dat hij een verantwoord beleggingsbeleid heeft.¹⁷ Inhoudelijk zegt dat niets. Er wordt ook gevraagd of de verzekeraar de Principles for Sustainable Insurance (PSI) en/of de Principles for Responsible Investment (PRI) ondertekend heeft en of het bedrijf daar in het openbaar over rapporteert.¹⁸

2.5 Overzicht van thema's en beoordeling van investeringen

De volgende thema's komen aan bod in de DJSI:

- Mensenrechten
- Klimaat
- Arbeidsrechten
- Wapens
- Bosbouw

Het volgende thema komt niet aan bod in de DJSI:

- Dierenwelzijn

De financiële instellingen worden gevraagd naar hun investeringsbeleid. De banken worden gevraagd naar praktijkvoorbeelden over hoe ze omgaan met investeringsdilemma's. De verzekeraars kunnen aangeven dat ze verantwoord beleggingsbeleid hebben. Inhoudelijk zegt dat niets. De verhouding tussen aandacht voor bedrijfsvoering en aandacht voor investeringen is niet duidelijk.

Hoofdstuk 3 Sustainalytics

3.1 Organisatie

Sustainalytics is een internationaal opererend onderzoeksbureau voor de financiële sector op het gebied van duurzaamheid. Het bureau is gespecialiseerd in de analyse van duurzaam gedrag van bedrijven, overheden en instellingen. Sustainalytics is er om investeerders te ondersteunen die maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) en corporate governance van belang achten voor hun investeringsproces.¹⁹ Het hoofdkantoor is gevestigd in Amsterdam.

In 2017 heeft Triodos Bank haar 47% aandelen in Sustainalytics verkocht. Morningstar heeft een belang van 40% in Sustainalytics genomen.²⁰

3.2 Welke financiële instellingen zijn beoordeeld?

Financiële instellingen worden als investeringsobject gerangschikt door Sustainalytics. In ieder geval de volgende in Nederland actieve banken en verzekeraars zijn door Sustainalytics beoordeeld (het is vaak onduidelijk over welk jaar de beoordeling gaat):

- ABN AMRO Bank²¹

- Achmea²²
- Aegon²³
- ASN (onderdeel van de Volksbank)
- ASR²⁴
- De Volksbank²⁵
- ING²⁶
- NN Group²⁷
- Rabobank²⁸
- Van Lanschot²⁹

In 2017 staat De Volksbank in de ranking van Sustainalytics op de eerste plaats.³⁰

3.3 Onderzoeksmethode & criteria

De onderzoeksmethode van Sustainalytics bestaat uit zes stappen waarbij de informatie die verstrekt wordt door het bedrijf zelf wordt aangevuld door informatie uit andere bronnen.

De procedure om tot een score voor een bedrijf te komen omvat:

- Review van het gegevens van het bedrijf zelf, zoals het jaarverslag;
- Het nagaan van betrouwbare externe bronnen, zoals mediaberichtgeving en NGO-rapporten.;
- Analyse volgens het “indicator and controversy framework”;
- Peer review en kwaliteitscheck;
- Aanvraag feedback en additionele informatie van het bedrijf.
- Publicatie van het ESG Rating Report.

Het ESG-rapport over een bedrijf bevat de volgende informatie:

- Gereedheid – beoordeling van bedrijfsmanagement systemen en beleid voor het managen van belangrijke ESG risico’s.
- Transparantie – er wordt beoordeeld of de bedrijfsrapportages voldoen aan internationale ‘best practice’-standaarden en transparant is over de meest belangrijke ESG problemen.
- Kwantitatieve prestaties– bijvoorbeeld CO2 uitstoot
- Kwalitatieve prestaties – beoordeling op grond van controverses waarbij een bedrijf betrokken is.³¹

Er wordt in de methode vooral gekeken naar interne bedrijfsvoering. Het is onduidelijk of investeringen door financiële instellingen in controversiële bedrijven worden meegewogen. Het lijkt er op dat dit alleen gebeurt indien dit via mediapublicaties naar buiten komt.

3.4 Specifieke thema’s in het onderzoek van Sustainalytics

In de openbaar beschikbare onderzoeksmethodologie van Sustainalytics worden de thema’s van dit hoofdstuk niet genoemd.³²

3.5 Overzicht van thema’s en beoordeling van investeringen

Het is onbekend of de thema’s die relevant zijn voor dit onderzoek (mensenrechten, klimaat, dierenwelzijn, arbeidsrechten, wapens en bosbouw) in het onderzoek van Sustainalytics aan bod komen.

De beoordeling van Sustainalytics ziet toe op bedrijfsvoering. Of het investeringsbeleid van de financiële instellingen wordt meegewogen geeft de methodologie niet aan. Het lijkt er op dat dit alleen gebeurt indien dit via mediapublicaties naar buiten komt.

Hoofdstuk 4 CDP (Carbon Disclosure Project)

4.1 Organisatie

Het Carbon Disclosure Project (CDP) is een internationale non-profit organisatie die gebruik maakt van een concept waarbij bedrijven, steden, landen en regio's wereldwijd, op vrijwillige basis, informatie kunnen delen over hun beleid met betrekking tot milieu. Het CDP maakt met die informatie een analyse van milieurisico's, kansen en impact. Het project focust op drie onderwerpen: klimaat, bossen en water.³³

4.2 Welke financiële instellingen zijn beoordeeld?

De volgende in Nederland actieve banken en verzekeraars hebben de vragenlijst van het CDP ingevuld (om de beoordeelde bedrijven te vergelijken moet je inloggen op de website van het CDP):³⁴

- ABN Amro
- Aegon
- Allianz
- ING
- NN Group
- Rabobank
- Van Lanschot

4.3 Onderzoeksmethode & criteria

Het CDP maakt gebruik van drie vragenlijsten die door bedrijven (waaronder financiële instellingen) zelf worden ingevuld. De lijsten hebben betrekking op klimaatverandering, water en bossen.³⁵ Hierbij wordt vooral gekeken naar transparantie, bewustzijn, bedrijfsvoering en leiderschap³⁶, en niet naar de manier waarop bepaalde investeringsbeslissingen tot stand komen. Ook wordt er geen publicatie van investeringen en de bijbehorende CO₂-uitstoot verwacht. In haar beoordeling maakt het CDP geen onderscheid tussen investeerders en bedrijven. Het verstrekken van gegevens over de bedrijfsvoering van de financiële instellingen gebeurt op basis van een beoordelingsaanvraag vanuit deze instellingen zelf. Het interne 'scoring team' van CDP coördineert en bundelt alle scores en doet kwaliteitschecks.³⁷

De vragenlijst over klimaatverandering is de enige die de financiële instellingen uit dit rapport ingevuld hebben en deze gaat over data van de eigen bedrijfsvoering van een bedrijf. Er wordt dus niet gekeken naar de investeringen/beleggingen van financiële instellingen. Financiële instellingen, investeerders dus, kunnen de data gebruiken om investeringsbeslissingen te nemen.³⁸

Als 'investor member' krijgt een financiële instelling meer informatie tot haar beschikking dan als 'investor signatory'.

De volgende in Nederland actieve banken en verzekeraars zijn 'investor member':³⁹

- Aegon
- Vivat

De volgende in Nederland actieve banken en verzekeraars zijn 'investor signatory':⁴⁰

- Achmea
- Allianz
- APG/Loyalis
- De Volksbank (via ASN Bank)
- ING
- NN Group
- Rabobank
- Triodos

- Van Lanschot

4.4 Specifieke thema's in het onderzoek van het Carbon Disclosure Project

Het CDP heeft drie scoringsmethodologieën:

- Climate change methodology;
- Water methodology; en
- Forest methodology.

De financiële instellingen in dit rapport hebben in 2017 niet gereageerd op de onderzoeken met betrekking tot waterveiligheid en ontbossing van het CDP. Alleen de Climate Change Methodology is gebruikt door de financiële instellingen die relevant zijn voor dit rapport.⁴¹

4.5 Overzicht van thema's en beoordeling van investeringen

De volgende thema's komen aan bod in de CDP:

- Klimaat
- Bosbouw

Het volgende thema komt niet aan bod in de CDP:

- Mensenrechten
- Dierenwelzijn
- Arbeidsrechten
- Wapens

De beoordeling van het CDP ziet op bedrijfsvoering. Naar investeringen/beleggingen wordt niet gekeken.

Hoofdstuk 5 FTSE4Good Index Series

5.1 Organisatie

FTSE en Russell Indexes werken samen met als doel een mondiale indexleider te worden. Voor hun klanten, investeerders, maken ze benchmarks, analyses en “data solutions” die zij nodig hebben om een helder beeld te krijgen van de markt.⁴²

"FTSE Russell" is een handelsnaam van FTSE International Limited ("FTSE") en de Frank Russell Company ("Russell") en hun dochterondernemingen die deel uitmaken van de London Stock Exchange Group plc group.⁴³

5.2 Welke financiële instellingen zijn beoordeeld?

De volgende in Nederland actieve banken en verzekeraars zijn beoordeeld in het kader van de FTSE4Good index:

- ABN Amro⁴⁴
- Aegon⁴⁵
- Allianz⁴⁶
- ING⁴⁷
- NN⁴⁸

5.3 Onderzoeksmethode & criteria

De FTSE4Good Index Series worden elk half jaar herzien.⁴⁹ FTSE's ESG Rating service is ontwikkeld met als doel een flexibel en betrouwbaar scoremodel te publiceren om (institutionele) beleggers inzicht te geven in de ESG-praktijken van verschillende bedrijven. Transparant management en heldere ESG-criteria zorgen ervoor dat FTSE4Good indices gebruikt kunnen worden door verschillende deelnemers op de markt als zij duurzame investeringsproducten maken, stelt het bedrijf zelf. FTSE4Good indices kunnen op vier manieren gebruikt worden:⁵⁰

- Financiële producten – als gereedschappen voor index-tracking investeringen, financiële instrumenten of fondsproducten die gericht zijn op duurzame investeringen.
- Onderzoek – om duurzame bedrijven te identificeren, op sociaal gebied en op het gebied van milieu.
- Reference – als een transparante en evoluerende mondiale ESG-standaard
- Benchmarking – als een benchmark-index om de prestaties van duurzame investeringsportfolio's te achterhalen.

In de veertien thema's van de FTSE4Good, waar bedrijven op onderzocht worden, komen alle zeventien Sustainable Development Goals aan bod. De indices sluiten bedrijven uit die in wapens of tabak zitten, en bedrijven die volgens de Industry Classification Benchmark kolenmijnbouw als core business hebben. De score is opgebouwd uit 300 individuele indicatoren.⁵¹ De ESG-criteria zijn gebaseerd op publiek beschikbare data. FTSE Russell gebruikt geen informatie die door bedrijven zelf wordt geleverd. Een onafhankelijk comité van experts uit de investeringswereld, het bedrijfsleven, NGOs, vakbonden en de academische wereld houdt toezicht.

5.4 Specifieke thema's in het onderzoek van de FTSE4Good Index Series

In de veertien thema's van de FTSE4Good, waar bedrijven op onderzocht worden, komen alle zeventien SDGs aan bod.⁵² Het is niet duidelijk hoe de criteria er uit zien.

5.5 Overzicht van thema's en beoordeling van investeringen

Het is niet duidelijk hoe de thema's die relevant zijn voor dit onderzoek (mensenrechten, klimaat, dierenwelzijn, arbeidsrechten, wapens en bosbouw) in het onderzoek van FTSE4Good Index Series in onderzoekscriteria opgenomen zijn.

Het is onduidelijk of de beoordeling van FTSE4Good Index Series toeziet op bedrijfsvoering en/of investeringsbeleid van de financiële instellingen.

Hoofdstuk 6 Transparantiebenchmark (NL)

6.1 Organisatie

De Transparantiebenchmark is een tweejaarlijks onderzoek naar de kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van maatschappelijke verslaggeving bij de grootste Nederlandse ondernemingen. Het onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat.⁵³

Deelnemers doen kennis op van criteria voor maatschappelijke verslaggeving, krijgen inzicht in eventuele verbeterpunten en zien hoe zij scoren in vergelijking met andere bedrijven binnen en buiten hun branche. De Transparantiebenchmark geeft nadrukkelijk geen oordeel over de maatschappelijke prestaties van bedrijven.⁵⁴

6.2 Welke financiële instellingen zijn beoordeeld?

De volgende in Nederland actieve banken en verzekeraars zijn door de Transparantiebenchmark beoordeeld (tussen haakjes staat hun ranking):⁵⁵

- Van Lanschot (9)
- ABN Amro Bank (10)
- Rabobank (13)
- De Volksbank (19)
- ING (22)
- Aegon (31)
- Achmea (34)
- NN Group (34)
- Vivat (40)
- ASR (46)
- NIBC (65)
- Triodos (72)
- APG (215)

6.3 Onderzoeksmethode & criteria

De methode van de Transparantiebenchmark (TB) is gebaseerd op zelfbeoordeling. Hierbij krijgen bedrijven eerst de mogelijkheid om zichzelf te beoordelen op de criteria van de TB en zo nodig commentaar toe te voegen. De verantwoordingsinformatie van de grootste Nederlandse organisaties wordt beoordeeld op veertig criteria die betrekking hebben op maatschappelijk relevante aspecten van organisaties en hun bedrijfsvoering. In november 2018 komen er geactualiseerde criteria, met meer aandacht voor ketentransparantie en de Sustainable Development Goals.⁵⁶

Om de kwaliteit van de voorlopige scores te garanderen en mogelijke interpretatieverschillen tussen deelnemers te herstellen, wordt de kwaliteit van de twintig hoogst scorende jaarverslagen vervolgens aanvullend beoordeeld door een panel van deskundigen, dat de scores kan aanpassen. Nadat de scores zijn vastgesteld, bestaat er nog een mogelijkheid tot bezwaar voor de bedrijven.⁵⁷ In de beoordeling wordt rekening gehouden met criteria ten aanzien van:

- Onderneming en bedrijfsmodel;
- Beleid en resultaten; en
- Managementaanpak.

Er wordt in de methode vooral gekeken naar bedrijfsvoering en vrijwel niet naar de manier waarop investeringsbeslissingen tot stand komen. Er kunnen wel punten toegekend worden als een bedrijf de volgende onderwerpen met data kan onderbouwen:

- socio-economische aspecten van investeringen, producten en diensten; en
- de effecten van investeringen en desinvesteringen, waaronder acquisities en het afstoten van bedrijfsonderdelen.

Dit betekent echter niet dat er specifiek aandacht is voor de investeringen in bedrijven door financiële instellingen.⁵⁸ De Transparantiebenchmark maakt alleen gebruik van publiek beschikbare informatie: "De Transparantiebenchmark wordt uitgevoerd aan de hand van publieke, periodieke verantwoordingsinformatie die door de betreffende onderneming in de onderzoeksgroep wordt gepubliceerd".⁵⁹

6.4 Specifieke thema's in het onderzoek van de Transparantiebenchmark

De volgende thema's komen aan bod in de Transparantiebenchmark:

- Mensenrechten
- Energie (o.a. emissies)
- Biodiversiteit
- Arbeidsomstandigheden
- Ecosystemen

Als een bedrijf specifieke toelichting geeft in de verslaglegging over de genoemde onderwerpen in het beleid, kan het bedrijf extra punten scoren.⁶⁰

Het bedrijf dat de meeste punten scoort wint de Kristalprijs. De centrale vraag voor het thema van de Kristalprijs van 2018 is: hoe transparant is een organisatie over de ketens waarin het opereert, over de mogelijke risico's voor het bedrijf en de (in)directe risico's voor mens, milieu en natuurlijk kapitaal?⁶¹

6.5 Overzicht van thema's en beoordeling van investeringen

De volgende thema's komen aan bod in de Transparantiebenchmark:

- Mensenrechten
- Klimaat
- Dierenwelzijn
- Arbeidsrechten
- Bosbouw

Het volgende thema komt niet aan bod in de Transparantiebenchmark:

- Wapens

Er wordt in de methode vooral gekeken naar bedrijfsvoering en vrijwel niet naar de manier waarop investeringsbeslissingen tot stand komen.

Hoofdstuk 7 Euronext Vigeo Europe 120 Index

7.1 Organisatie

De Euronext Vigeo Europe 120 Index is een samenwerkingsproject tussen Euronext en ESG-rating agency VigeoEiris, gevestigd in Parijs, Frankrijk. De indices worden twee keer per jaar geüpdatet.⁶²

7.2 Welke financiële instellingen zijn beoordeeld?

De volgende financiële instellingen komen voor op de Euronext Vigeo Europe 120 Index:⁶³

- ABN Amro
- Aegon
- Allianz
- ING

7.3 Onderzoeksmethode & criteria

Vigeo beoordeelt beursgenoteerde ondernemingen aan de hand van een set van 330 indicatoren, gebaseerd op internationale standaarden. Hiermee worden bedrijven onderscheiden op het gebied van mensenrechten, arbeidsrechten, milieubeleid, goed ondernemingsbestuur, bedrijfsethiek en de bijdrage van het bedrijf aan sociaaleconomische ontwikkeling.

De indicatoren en de beoordeling worden niet gepubliceerd.

Sectoren worden niet bij voorbaat uitgesloten. Wel worden bedrijven uitgesloten die betrokken zijn bij controverses op het gebied van verantwoord ondernemen en geen publieke informatie verstrekken over hun inspanningen om de situatie te verbeteren.⁶⁴

De Euronext Vigeo Europe 120 Index kijkt niet naar de investeringen van financiële instellingen of de transparantie hierover.

7.4 Specifieke thema's in de Euronext Vigeo Europe 120 Index

Euronext Vigeo Europe 120 Index gebruikt de eigen Equitics Methodology.⁶⁵ In deze methodologie komen de zeventien SDG's aan bod, en kan een bedrijf op acht thema's scoren, waaronder:⁶⁶

- Energy and climate change
- Natural resources (o.a. bosbouw)
- Fair Work (dit gaat over arbeidrechten)

7.5 Overzicht van thema's en beoordeling van investeringen

De volgende thema's komen aan bod in de Euronext Vigeo Europe 120 Index:

- Klimaat
- Arbeidsrechten
- Bosbouw

Het volgende thema komt niet aan bod in de Euronext Vigeo Europe 120 Index:

- Mensenrechten
- Dierenwelzijn
- Wapens

De Euronext Vigeo Europe 120 Index kijkt niet naar de investeringen van financiële instellingen of de transparantie hierover.

Hoofdstuk 8 Global 100

8.1 Organisatie

De Global 100 beoordeelt jaarlijks de duurzaamheidsprestaties van wereldwijde middelgrote en grote ondernemingen. De beoordeling betreft alle sectoren en regio's. De ranglijst wordt ieder jaar gelanceerd tijdens het World Economic Forum in Davos (Zwitserland). De beoordeling wordt uitgevoerd door Corporate Knights, een onderzoeksbureau gevestigd in Toronto (Canada).⁶⁷

8.2 Welke financiële instellingen zijn beoordeeld?

De volgende financiële instellingen komen voor in de Global 100 (tussen haakjes staat hun ranking):⁶⁸

- Allianz (71)
- ING (54)

8.3 Onderzoeksmethode & criteria

De Global 100 is gebaseerd op de beoordeling van publieke bronnen van bedrijven, zoals financiële data en (duurzaamheids)jaarverslagen. Er worden geen vragenlijsten naar bedrijven gestuurd. Voorafgaand aan de lancering van de ranglijst worden bedrijven in de gelegenheid gesteld om gegevens te verifiëren.

De methode is gebaseerd op kwantitatief onderzoek en omvat veertien key performance indicators (KPIs) m.b.t. het beheer van grondstoffen, personeelsbeleid, financieel management en het toeleveringsbeleid. De weging van de KPIs is sectorafhankelijk. De afbakening van sectoren is gebaseerd op de GICS-indeling van sectoren en industrieën. De methode wordt jaarlijks herzien aan de hand van stakeholderconsultaties en input van experts.⁶⁹

De Global 100 heeft een uitsluitingsbeleid ten aanzien van bedrijven die:⁷⁰

- Voor minder dan 75% van de in de methode bepaalde 'priority KPIs' in hun sectorinformatie beschikbaar stellen;
- Bedrijven die wat betreft de beoordeling van hun financiële situatie lager scoren dan 5 op de zogenoemde Piotroski F-score;
- Bedrijven actief in de tabakssector en in de wapenindustrie. De sub-sector "Tobacco" is in het geheel uitgesloten en bedrijven binnen de sub-sector "Aerospace & Defence" worden ook uitgesloten, indien het merendeel van de omzet uit wapenhandel bestaat; en
- Bedrijven die tot de 25% slechtst presterende bedrijven behoren wat betreft de hoogte van boetes, straffen of schikkingen vanwege mensenrechtenschendingen, arbeidsgeschillen of overtredingen op het gebied van milieu of mededingingsrecht.

De Global 100 kijkt niet naar de investeringen van financiële instellingen of de transparantie hierover.

8.4 Specifieke thema's in de Global 100

De volgende KPI's zijn onderwerp van de Global 100:⁷¹

- Energie-intensiteit
- CO2-intensiteit
- Waterintensiteit
- Afvalintensiteit

8.5 Overzicht van thema's en beoordeling van investeringen

Het volgende thema komt aan bod in de Global 100:

- Klimaat

Het volgende thema komt niet aan bod in de Global 100:

- Mensenrechten
- Dierenwelzijn
- Arbeidsrechten
- Wapens
- Bosbouw

De Global 100 kijkt niet naar de investeringen van financiële instellingen of de transparantie hierover.

Hoofdstuk 9 Eerlijke Bankwijzer en Eerlijke Verzekeringwijzer

9.1 Organisatie

De Eerlijke Bankwijzer en de Eerlijke Verzekeringwijzer vergelijken het duurzaam investeringsbeleid en de investerings- en financieringspraktijk van de grootste banken en verzekeraars in Nederland.

9.2 Welke financiële instellingen zijn beoordeeld?

De zeven onderzochte banken in de Eerlijke Bankwijzer zijn:⁷²

- ABN Amro
- De Volksbank
- ING Group
- NIBC
- Rabobank Group
- Triodos bank
- Van Lanschot

De zeven onderzochte verzekeraars in de Eerlijke Verzekeringwijzer zijn:⁷³

- Achmea
- Aegon
- Allianz
- APG/Loyalis
- ASR
- Vivat
- NN Group

De Eerlijke Bankwijzer en de Eerlijke Verzekeringwijzer zijn projecten van de maatschappelijke organisaties Amnesty International, Milieudefensie, FNV, Oxfam Novib, PAX en World Animal Protection.⁷⁴ Het onderzoek werd in de afgelopen jaren meestal uitgevoerd door onderzoeks- en adviesbureau Profundo.

9.3 Onderzoeksmethode & criteria

De Eerlijke Bankwijzer en de Eerlijke Verzekeringwijzer publiceren twee typen onderzoek: beleidsonderzoeken en praktijkonderzoeken. Bij een beleidsonderzoek wordt het publiek gemaakte investeringsbeleid van financiële instellingen onderzocht. Op negen thema's, tien sectoren en twee thema's over interne bedrijfsvoering worden de financiële instellingen gerangschikt. De scores worden toegekend per thema of sector. Er is geen totaalscore. De score komt tot stand door te beoordelen of bepaalde principes in het investeringsbeleid van de financiële instelling zijn opgenomen.⁷⁵

De thema's zijn:

- Arbeidsrechten;
- Belastingen;
- Corruptie;
- Dierenwelzijn;
- Gendergelijkheid;
- Gezondheid;
- Klimaatverandering;
- Mensenrechten; en
- Natuur.

De tien sectoren zijn:

- Bosbouw;
- Elektriciteitsproductie;
- Financiële sector;
- Maakindustrie;
- Mijnbouw;
- Olie en gas;
- Visserij;
- Voeding;
- Wapens; en
- Woningbouw en vastgoed.

De twee thema's over bedrijfsvoering zijn:

- Bonussen; en
- Transparantie en verantwoording.

De praktijkonderzoeken van de Eerlijke Bankwijzer en de Eerlijke Verzekeringswijzer richten zich op de investeringspraktijken van de onderzochte financiële instellingen. Ieder praktijkonderzoek richt zich op een onderwerp binnen één of meerdere van bovenstaande thema's en sectoren.

9.4 Specifieke thema's in de Eerlijke Bankwijzer en Eerlijke Verzekeringswijzer

In de Eerlijke Bankwijzer en de Eerlijke Verzekeringswijzer komen alle gevraagde thema's voor.

9.5 Overzicht van thema's en beoordeling van investeringen

De volgende thema's komen aan bod in de Eerlijke Bankwijzer en de Eerlijke Verzekeringswijzer:

- Mensenrechten
- Klimaat
- Dierenwelzijn
- Arbeidsrechten
- Wapens
- Bosbouw

De praktijkonderzoeken van de Eerlijke Bankwijzer en de Eerlijke Verzekeringswijzer richten zich op de investeringspraktijken van de onderzochte financiële instellingen.

Hoofdstuk 10 VBDO Benchmark Verantwoord beleggen door verzekeraars

10.1 Organisatie

De Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) is een Nederlandse beleggersvereniging, die opkomt voor de belangen van institutionele en particuliere beleggers die willen bijdragen aan duurzame ontwikkeling.⁷⁶ In de 'Benchmark Verantwoord beleggen door verzekeraars' worden de dertig grootste in Nederland actieve verzekeraars beoordeeld op de volgende vier categorieën:⁷⁷

- bestuur
- beleid
- implementatie
- transparantie⁷⁸

10.2 Welke financiële instellingen zijn beoordeeld?

De volgende verzekeraars die in de Eerlijke Verzekeringwijzer zijn opgenomen worden beoordeeld door de benchmark van de VBDO:⁷⁹

- ASR (2)
- NN Group (4)
- Aegon (5)
- Achmea (5)
- Loyalis (onderdeel van APG) (7)
- Allianz (13)

10.3 Onderzoeksmethode & criteria

De VBDO nodigt dertig verzekeraars uit om beoordeeld te worden. De VBDO stelt dan 51 vragen met betrekking tot vier categorieën: bestuur, beleid, implementatie en transparantie. Het belangrijkste element van de benchmark is de implementatie van beleid op het gebied van duurzaam beleggen.

Er wordt gekeken of een verzekeraar verantwoorde beleggingsstrategieën gebruikt. De Benchmark maakt onderscheid tussen de volgende strategieën:⁸⁰

- Uitsluiting;
- ESG-integratie;
- Engagement;
- Stemmen; en
- Impact investing.

De benchmark legt veel nadruk op de implementatie van het beleid: 50% van de score is gebaseerd op het integreren van het beleid in de verschillende investeringscategorieën van de verzekeraars. De verzekeraars wordt ook gevraagd of het beleggingsbeleid aandacht heeft voor onderwerpen als mensenrechten, klimaat, arbeidsrechten, wapens, natuurlijk kapitaal en grondstoffen. Of de verzekeraars deze thema's uitwerken in concrete investeringscriteria wordt niet beoordeeld.⁸¹

10.4 Specifieke thema's in de VBDO Benchmark Verantwoord beleggen door verzekeraars

In de VBDO benchmark voor verzekeraars wordt de verzekeraars gevraagd of het beleggingsbeleid aandacht heeft voor de onderwerpen:

- Mensenrechten
- Klimaat
- Arbeidsrechten
- Wapens

- Natuurlijk kapitaal en grondstoffen.

Onder de laatste twee onderwerpen valt mogelijk de bosbouwsector. Of de verzekeraars deze thema's uitwerken in concrete investeringscriteria wordt niet beoordeeld.⁸²

10.5 Overzicht van thema's en beoordeling van investeringen

Het volgende thema komt aan bod in de VBDO Benchmark Verantwoord beleggen door verzekeraars:

- Mensenrechten
- Klimaat
- Arbeidsrechten
- Wapens

Het volgende thema komt niet aan bod in de VBDO Benchmark Verantwoord beleggen door verzekeraars:

- Dierenwelzijn

Het is onduidelijk of bosbouw wordt meegenomen in de VBDO Benchmark Verantwoord beleggen door verzekeraars

De VBDO Benchmark Verantwoord beleggen door verzekeraars kijkt wel naar de investeringen van financiële instellingen of de transparantie hierover.

Bronverwijzingen

- 1 S&P Dow Jones Indices & RobecoSAM (2016, september), *CSA Guide - RobecoSAM's Corporate Sustainability Assessment Methodology*, Zwitserland, Zurich: RobecoSAM, p. 3-5.
- 2 S&P Dow Jones Indices & RobecoSAM (2016), *DJSI Invited Universe 2017*, online:, www.robecosam.com/images/20170330_DJSI_Invited_Universe_2017.xlsx, bekeken in december 2017.
- 3 Rabobank (2017), "Meer erkenning voor transparantie Rabobank over duurzaamheid", online: www.rabobank.com/nl/about-rabobank/background-stories/sustainability/greater-recognition-for-rabobanks-transparency.html, bekeken in december 2017.
- 4 RobecoSAM (2017), "Yearbook – Companies", online: <https://yearbook.robecosam.com/companies/>, bekeken in januari 2018.
- 5 S&P Dow Jones Indices & RobecoSAM (2016, september), *CSA Guide - RobecoSAM's Corporate Sustainability Assessment Methodology*, Zwitserland, Zurich, Zwitserland: RobecoSAM, p. 6-8.
- 6 S&P Dow Jones Indices & RobecoSAM (2016, september), *CSA Guide - RobecoSAM's Corporate Sustainability Assessment Methodology*, Zurich, Zwitserland: RobecoSAM, p. 16.
- 7 S&P Dow Jones Indices & RobecoSAM (2016, september), *CSA Guide - RobecoSAM's Corporate Sustainability Assessment Methodology*, Zurich, Zwitserland: RobecoSAM, p. 19.
- 8 RobecoSAM (2017), *DJSI - Corporate Sustainability Assessment Test Companies CA - BNK Test Company RobecoSAM*, Zürich, Zwitserland: RobecoSam, pp. 53-54, 103
- 9 RobecoSAM (2017), *DJSI - Corporate Sustainability Assessment Test Companies CA - BNK Test Company RobecoSAM*, Zürich, Zwitserland: RobecoSam, p. 65.
- 10 RobecoSAM (2017), *DJSI - Corporate Sustainability Assessment Test Companies CA - BNK Test Company RobecoSAM*, Zürich, Zwitserland: RobecoSam, pp. 81-82.
RobecoSAM (2017), *DJSI - Corporate Sustainability Assessment Test Companies CA - INS Test Company RobecoSAM*, Zürich, Zwitserland: RobecoSam, pp. 72-73.
- 11 RobecoSAM (2017), *DJSI - Corporate Sustainability Assessment Test Companies CA - BNK Test Company RobecoSAM*, Zürich, Zwitserland: RobecoSam, pp. 94-96
- 12 RobecoSAM (2017), *DJSI - Corporate Sustainability Assessment Test Companies CA - BNK Test Company RobecoSAM*, Zürich, Zwitserland: RobecoSam, pp. 103-105.
RobecoSAM (2017), *DJSI - Corporate Sustainability Assessment Test Companies CA - INS Test Company RobecoSAM*, Zürich, Zwitserland: RobecoSam, p. 64.
- 13 RobecoSAM (2017), *DJSI - Corporate Sustainability Assessment Test Companies CA - INS Test Company RobecoSAM*, Zürich, Zwitserland: RobecoSam, p. 64.
- 14 RobecoSAM (2017), *DJSI - Corporate Sustainability Assessment Test Companies CA - INS Test Company RobecoSAM*, Zürich, Zwitserland: RobecoSam, p. 45.
- 15 RobecoSAM (2017), *DJSI - Corporate Sustainability Assessment Test Companies CA - BNK Test Company RobecoSAM*, Zürich, Zwitserland: RobecoSam, pp. 53 - 54.
- 16 RobecoSAM (2017), *DJSI - Corporate Sustainability Assessment Test Companies CA - BNK Test Company RobecoSAM*, Zürich, Zwitserland: RobecoSam, pp. 53 – 58, 81, 104.
- 17 RobecoSAM (2017), *DJSI - Corporate Sustainability Assessment Test Companies CA - INS Test Company RobecoSAM*, Zürich, Zwitserland: RobecoSam, p. 45.

- 18 RobecoSAM (2017), *DJSI - Corporate Sustainability Assessment Test Companies CA - INS Test Company RobecoSAM*, Zürich, Zwitserland: RobecoSam, p. 45.
- 19 Sustainalytics (n.d.), "About us", online www.sustainalytics.com/about-us/, laatst bekeken in december 2017.
- 20 Triodos (2017, juli 25), *Triodos exits its successful investment in Sustainalytics..*
- 21 ABN AMRO (n.d.), "Externe beoordelingen", online: www.abnamro.com/nl/duurzaam-bankieren/rapportages-en-publicaties/externe-beoordelingen/index.html, laatst bekeken in december 2017
- 22 Achmea (n.d.) "Benchmarks", online: www.achmea.nl/duurzaam-ondernemen/benchmarks/paginas/default.aspx, laatst bekeken in december 2017.
- 23 Aegon (n.d.), "Sustainability Ratings", online: www.aegon.com/en/Home/About/Performance/Sustainability-Ratings/, laatst bekeken in december 2017
- 24 ASR (2017), "Verklaring Sustainalytics", online: www.asrvermogensbeheer.nl/-/media/asr/sites/opencvb/funds/deposito-fonds/downloads/sustainalytics--resultaten-duurzaamheidsanalyse.pdf, laatst bekeken in januari 2018.
- 25 ASN (2017, oktober 10), *ASN Bank en de Volksbank scoren goed op duurzaamheid..*
- 26 ING (2017), "Ratings", online: www.ing.com/ING-in-Society/Sustainability/The-world-around-us-1/Ratings.htm, laatst bekeken in december 2017
- 27 NN Group "Sustainability Ratings", online: www.nn-group.com/In-society/Sustainability-Ratings.htm, laatst bekeken in december 2017.
- 28 Rabobank (2016), "Persberichten 2016", online: www.rabobank.com/nl/press/search/2016/20160211_duurzaamheid_score.html, laatst bekeken in januari 2018.
- 29 Van Lanschot (2017), "Rapportage en externe beoordeling", online: www.vanlanschotkempen.com/vo-rapportages-en-externe-beoordeling, laatst bekeken in december 2017
- 30 ASN (2017, oktober 10), *ASN Bank en de Volksbank scoren goed op duurzaamheid..*
- 31 Sustainalytics (2016, juli) *Sustainalytics' Research Methodology – Company ESG Research*, Amsterdam, the Netherlands: Sustainalytics.
- 32 Sustainalytics (2016), *Sustainalytics' research methodology Company ESG research*, Amsterdam, Nederland: Sustainalytics.
- 33 CDP (n.d.), "About us", online: www.cdp.net/en/info/about-us, laatst bekeken in december 2017.
- 34 CDP (n.d.), "Search and view past CDP responses", online: www.cdp.net/en/responses, laatst bekeken in december 2017.
- 35 CDP (2017), "Scores", online: www.cdp.net/en/scores-2017, laatst bekeken in december 2017.
- 36 CDP (2017), "Climate change scoring methodology", online: www.cdp.net/en/scores-2017/climate-change-scoring-methodology, laatst bekeken in december 2017.
- 37 CDP (2017), "Guidance for companies", online: www.cdp.net/en/guidance/guidance-for-companies, laatst bekeken in januari 2018.
- 38 CDP (2017), "Climate change scoring methodology", online: www.cdp.net/en/scores-2017/climate-change-scoring-methodology, laatst bekeken in januari 2018.
- 39 CDP (2017), "Become a CDP signatory or member", online: www.cdp.net/en/investor/signatories-and-members, laatst bekeken in januari 2018.
- 40 CDP (2017), "Become a CDP signatory or member", online: www.cdp.net/en/investor/signatories-and-members, laatst bekeken in januari 2018.
- 41 CDP (2017), "Climate change scoring methodology", online: www.cdp.net/en/scores-2017/climate-change-scoring-methodology, laatst bekeken in januari 2018.
- 42 FTSE (n.d.), "About us", online: www.ftserussell.com/about-us?_ga=2.75828949.1726940186.1514553321-1980786939.1514553321, laatst bekeken in december 2017.
- 43 FTSE (n.d.), "About us", online: www.ftserussell.com/about-us, laatst bekeken in december 2017.

- 44 FTSE (2017, december), *ABN AMRO Group NV (Netherlands): Investability Weight Change Changes in FTSE4Good Index Series 19 September 2017*, Londen, Verenigd Koninkrijk: FTSE Russel.
- 45 Aegon (n.d.), "Sustainability Ratings", online: www.aegon.com/en/Home/Sustainability/Sustainability-Ratings/, laatst bekeken in december 2017.
- 46 Allianz (2017), *Allianz Group Sustainability Report 2016, "Embracing the Future"*, München, Duitsland: Allianz, p.71.
- 47 ING Group (2016), *Annual Report 2016*, Amsterdam, Nederland: ING Groep, p. 64.
- 48 NN (2016), "NN Group added to the FTSE4Good Index", online: www.nn-group.com/Media/Article/NN-Group-added-to-the-FTSE4Good-Index.htm, laatst bekeken in januari 2018.
- 49 FTSE (2017, december), FTSE Russell Factsheet FTSE4Good Index Series, Londen, het Verenigd Koninkrijk: FTSE Russell, p. 2.
- 50 FTSE (n.d.), "FTSE4Good Index Series", online: www.ftse.com/products/indices/FTSE4Good, laatst bekeken in december 2017.
- 51 FTSE (2017), *FTSE4Good Index Series Index overview*, Londen, Verenigd Koninkrijk: FTSE Russell, p. 2-3.
- 52 FTSE (2017), *FTSE4Good Index Series Index overview*, Londen, het Verenigd Koninkrijk: FTSE Russell, p. 2.
- 53 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, "Over de Transparantiebenchmark", online: www.transparantiebenchmark.nl/over-de-transparantiebenchmark, laatst bekeken in januari 2018.
- 54 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (2017), "Over de Transparantiebenchmark", online: www.transparantiebenchmark.nl/en/node/1713, laatst bekeken in januari 2018;
FTSE (n.d.), "FTSE4Good Index Series", online: www.ftse.com/products/indices/FTSE4Good, laatst bekeken in december 2017.
- 55 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (2017), "Scores", online: www.transparantiebenchmark.nl/scores#/survey/4, laatst bekeken in januari 2018.
- 56 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, "Over de Transparantiebenchmark", online: www.transparantiebenchmark.nl/over-de-transparantiebenchmark, laatst bekeken in januari 2018.
- 57 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (2017), "Beoordelingsproces", online: www.transparantiebenchmark.nl/over-de-transparantiebenchmark/beoordelingsproces, laatst bekeken in januari 2018.
- 58 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (2017), *Criteria Transparantiebenchmark 2017*, Den Haag, Nederland: Ministerie van Economische Zaken.
- 59 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (2017), *Deelnameprotocol Transparantiebenchmark 2017*, Den Haag, Nederland: Ministerie van Economische Zaken, p.4.
- 60 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (2017), *Criteria Transparantiebenchmark 2017*, Den Haag, Nederland: Ministerie van Economische Zaken..
- 61 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (n.d.), "Over de Transparantiebenchmark", online: www.transparantiebenchmark.nl/over-de-transparantiebenchmark, laatst bekeken in januari 2018.
- 62 Euronext (n.d.), "Half-year review of Euronext-Vigeo CSR Indices", online: www.vigeo-eiris.com/half-year-review-euronext-vigeo-eiris-esg-indices-2/, laatst bekeken in januari 2018;
GISR (2015), "Euronext Vigeo® Benelux 20", online: ratesustainability.org/hub/index.php/search/at-a-glance-product/49/63, laatst bekeken in januari 2018.
- 63 Euronext (december 2017), *Europe 120 Index constituents - December 2017*, Amsterdam, Nederland: Euronext.
- 64 Euronext (n.d.), "Half-year review of Euronext-Vigeo CSR Indices", online: www.vigeo-eiris.com/half-year-review-euronext-vigeo-eiris-esg-indices-2/, laatst bekeken in januari 2018.
- 65 Vigeo Eiris (2017, november), *Hal- year review Euronext Vigeo Eiris ESG Indices*.
- 66 Solactive (n.d.), "Indices Framework Step 2 SDGS Methodology", online: www.solactive.com/solactive-sustainable-development-goals-world-indices/indices-framework/sdgs-methodology/, laatst bekeken in januari 2018.

- 67 Corporate Knights (n.d.), "Global 100", online: www.corporateknights.com/reports/global-100/, laatst bekeken in januari 2018.
- 68 Corporate Knights (2018), "2018 Global 100 results", online: <http://www.corporateknights.com/reports/2018-global-100/2018-global-100-results-15166618/>, laatst bekeken in januari 2018.
- 69 Corporate Knights (2017), *The 2017 Global 100: Overview of Methodology*, Toronto, Canada: Corporate Knights, p. 1-2.
- 70 Corporate Knights (2017), *The 2017 Global 100: Overview of Methodology*, Toronto, Canada: Corporate Knights p. 6.
- 71 Corporate Knights (2017), *The 2017 Global 100: Overview of Methodology*, p. 8.
- 72 Eerlijke Geldwijzer (n.d.), "Banken", online: www.eerlijkegeldwijzer.nl/bankwijzer/banken/, laatst bekeken in januari 2018.
- 73 Eerlijke Geldwijzer (2016), "Eerlijke Verzekeringswijzer", online: eerlijkegeldwijzer.nl/verzekeringswijzer/, laatst bekeken in januari 2018.
- 74 Eerlijke Geldwijzer (n.d.), "Home", online: eerlijkegeldwijzer.nl/home-eerlijke-geldwijzer/, laatst bekeken in januari 2018.
- 75 Herder, A., H. Brink, en M. Riemersma (2016), *Fair Finance Guide International Methodology for the assessment of responsible investment and financing policies of financial institutions*, Amsterdam, Nederland: Fair Finance Guide International, p. 11-12.
- 76 VBDO (n.d.), "Homepage", online: www.vbdo.nl/, laatst bekeken in januari 2018.
- 77 VBDO (2017), *Jaarverslag 2016 Andere tijden, andere koers*, p. 5.
- 78 VBDO (2017), *Benchmark Responsible Investment by Insurance Companies in the Netherlands 2017*, p. 12.
- 79 VBDO (2017), *Benchmark Responsible Investment by Insurance Companies in the Netherlands 2017*, p. 9.
- 80 VBDO (2017), *Benchmark Responsible Investment by Insurance Companies in the Netherlands 2017*, pp. 50-54.
- 81 VBDO (2017), *Benchmark Responsible Investment by Insurance Companies in the Netherlands 2017*, p. 50.
- 82 VBDO (2017), *Benchmark Responsible Investment by Insurance Companies in the Netherlands 2017*, p. 50.

Over dit rapport

Dit rapport is geschreven in opdracht van de Eerlijke Bankwijzer en de Eerlijke Verzekeringwijzer. De Eerlijke Bankwijzer werd in januari 2009 gelanceerd als een samenwerkingsverband van Amnesty International, FNV, Milieudefensie en Oxfam Novib. Na versterking van deze coalitie door de toetreding van de Dierenbescherming in 2010 en PAX in 2012, werd op 16 september 2013 ook de Eerlijke Verzekeringwijzer opgericht.

In september 2017 nam World Animal Protection de plaats van de Dierenbescherming in de coalitie over.

De Eerlijke Bankwijzer en de Eerlijke Verzekeringwijzer zijn in april 2015 geïntegreerd op één website en communicatieplatform, (die van) de Eerlijke Geldwijzer. Het doel van beide projecten is het verduurzamen van de financieringen en beleggingen van belangrijke, in Nederland actieve, banken en verzekeringsmaatschappijen. Daartoe wordt in doorlopende, periodieke onderzoeken het financierings- en beleggingsbeleid van deze financiële instellingen ten aanzien van negen belangrijke MVO-thema's, tien gevoelige sectoren en twee onderwerpen op het gebied van de bedrijfsvoering beoordeeld.

Dit rapport onderzoekt de onderzoeksmethodologieën van negen verschillende duurzaamheidsbeoordelingen van financiële instellingen.

Over Profundo

Met gedegen onderzoek en advies wil Profundo een praktische bijdrage leveren aan een duurzame en sociaal rechtvaardige wereld. Met diensten op maat helpen we onze opdrachtgevers om hun duurzame ambities te realiseren. Thematisch houden we ons bezig met grondstofketens, de financiële sector en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Meer informatie over Profundo is te vinden op www.profundo.nl.

Het onderzoek voor dit rapport is uitgevoerd en beschreven door Hester Brink en Michel Riemersma.

Disclaimer

Profundo neemt de grootst mogelijke zorgvuldigheid in acht bij het gebruiken van informatie en het opstellen van publicaties, maar kan niet garanderen dat dit verslag volledig is en neemt geen verantwoordelijkheid voor fouten in de gebruikte bronnen. Het rapport is bedoeld voor informatieve doeleinden en dient niet te worden gelezen als het verstrekken van goedkeuringen, verklaringen of garanties van welke aard dan ook. Adviezen en informatie verstrekt in dit rapport kunnen sinds publicatie zijn veranderd zonder kennisgeving vooraf. Profundo zal geen aansprakelijkheid aanvaarden voor schade die voortvloeit uit het gebruik van deze publicatie.

EerlijkeGeldwijzer

EerlijkeBankwijzer®

Eerlijke
Verzekeringswijzer

**De Eerlijke Bankwijzer en de Eerlijke Verzekeringswijzer zijn
gezamenlijke projecten van zes organisaties: Amnesty International,
FNV, Milieudefensie, Oxfam Novib, PAX en World Animal Protection.**

